

SELVITYS

26.8.2005

1209/30/2005

Liikenne- ja viestintäministeri Leena Luhtanen

Ulkomailla oleville lapsipornosivustoille pääsyn estäminen

Sisällys:

1	Lähtökohta	2
2	Estosuodattimet Norjassa ja Ruotsissa.....	2
2.1	Estosuodattimet vapaaehtoisia	2
2.2	Estosuodatinten tekninen toteutus.....	3
2.3	Estosuodatinten heikkoudet	4
2.4	Estolistan laativat viranomaiset	5
3	Suomessa toimivien teleyritysten suhtautuminen lapsipornosivustoille pääsyn estoon	5
4	Poliisin kanta asiaan.....	7
5	Työryhmän esitys jatkotoimista	8
5.1	Oikeudellisesti merkitykselliset säännökset Suomessa.....	8
5.2	Lainsäädäntötoimien arviointi.....	11
5.3	Vapaaehtoisten toimien arviointi	12
5.4	Työryhmän esitys liikenne- ja viestintäministerille	13

Postiosoite

PL 31
00023 Valtioneuvosto
kirjaamo@mintc.fi
info@mintc.fi

Käyntiosoite

Eteläesplanadi 16-18, Helsinki

Puhelin

(09) 160 02

Telekopio

(09) 160 28596
(09) 160 28590 (tiedotus)

1 LÄHTÖKOHTA

Liikenne- ja viestintäministeri Leena Luhtanen totesi toukokuussa 2005, että on selvittävä, millä edellytyksin teleyritys saa tai voidaan velvoittaa estämään pääsy Suomen ulkopuolella oleville lapsipornosivustoille. Julkisuudessa olleiden tietojen mukaan esimerkiksi Norjassa teleyritykset olivat ryhtyneet estämään norjalaisilta pääsyn sellaisille ulkomailta oleville sivustoille, joissa on lapsipornoa.

Liikenne- ja viestintäministeriön, oikeusministeriön, sisäasiainministeriön ja valtakunnansyyttäjän viraston edustajat päättivät ylijohtaja Harri Pursiaisen johdolla 31. toukokuuta selvittää Norjan ja Ruotsin tilanteen¹. Lisäksi päätettiin arvioida Suomen lainsäädännön antamat mahdollisuudet lapsipornoon pääsyn rajoittamiseksi. Samalla sovittiin, että liikenne- ja viestintäministeriö laatii elokuun loppuun mennessä ehdotukset jatkotoimiksi.

Liikenne- ja viestintäministeriöstä on oltu asiaa selvitetessä yhteydessä seuraaviin tahoihin: NetClean Technologies Inc, Telenor Norge, TeliaSonera Finland Oyj, TDC Song, Teollisuus-, työllisyys- ja viestintäministeriö (Ruotsi), Electronisk Forpost Norge, Tietoliikenteen ja tietotekniikan keskusliitto – FiCom ry, sisäasiainministeriö ja Suomen pysyvä edustusto Brysselissä.

2 ESTOSUODATTIMET NORJASSA JA RUOTSISSA

2.1 Estosuodattimet vapaaehtoisia

Asiassa saadun selvityksen mukaan suodatus Norjassa ja Ruotsissa on monessa suhteessa vapaaehtoisia. Teleyrityksillä ei ole velvollisuutta estää pääsyä ulkomailta oleville lapsipornosivustoille, asiakkailta ei ole velvollisuutta käyttää estoa eikä poliisilla ole velvollisuutta toimittaa teleyrityksille listaa, johon estot perustuvat. Kuitenkin valtaosa kaikista edellä mainituista kolmesta tahosta on lähtenyt liikkeelle vapaaehtoiselta pohjalta.

---

¹ Liikenne- ja viestintäministeriössä 31.5.2005 pidettyyn kokoukseen osallistui Pursiainen Harri liikenne- ja viestintäministeriö (puh.joht.) Pietikäinen Kristiina, liikenne- ja viestintäministeriö, Hakonen Kimmo, sisäasiainministeriö, Illman Mika, valtakunnansyyttäjän virasto, Kanerva Janne, oikeusministeriö, Majuri Tuula oikeusministeriö ja Ristola Juhapekka, liikenne- ja viestintäministeriö (siht.)

Teleyritys Telenor käynnisti estosuodattimensa Norjassa syyskuussa 2004 ja Ruotsissa toukokuussa 2005. Ruotsissa myös teleyritys TeliaSonera seurasi Telenorin esimerkkiä. Molempien yhtiöiden suodatin kohdistuu koko asiakaskuntaan ja perustuu kummankin maan poliisiviranomaisen vahvistamaan listaan lapsipornosivustoista.

Merkille pantavaa on, että kummankin yhtiön yksittäinen asiakas voi halutessaan vaatia, että hänen tilaamaansa palveluun estoa ei kohdisteta; myöskään eston kiertämisen ei katsota olevan asiakassopimusten vastaista toimintaa. Telenorin mukaan se onkin poistanut estot osalta asiakkaistaan, koska nämä olivat poistoa vaatineet joko perusoikeudellisista tai käytännöllisistä syistä.

Kaikki Norjassa ja Ruotsissa ja Norjassa toimivat teleyritykset eivät ole ryhtyneet estämään pääsyä ulkomailla oleville lapsipornosivustoille.

2.2 Estosuodatinten tekninen toteutus

Norjasta ja Ruotsista saatujen tietojen mukaan käyttöön otetut estosuodattimet ovat teknisesti varsin yksinkertaisia toteuttaa ja toimivat keskitetysti palveluntarjoajan toimin. Estosuodatin vertaa asiakkaan sivuhakupyynnön osoitetta laitonta aineistoa sisältävien palvelinten nimien² listaan, ja mikäli vastaavuus löytyy, estosuodatin ohjaa asiakkaan automaattisesti estosta kertovalle sivulle. Estosta ei seuraa sivunlatausten hidastumista. Asiakkaan ei myöskään tarvitse asentaa omalle koneelleen erillisiä ohjelmia. Estosuodatus ei myöskään ole sidottu mihinkään tiettyyn selaimen tai käyttöjärjestelmään.

Telenorin ja TeliaSoneran käyttämä estosuodatin on nimeltään KID Intercepts DNS³. Se on avoimen lähdekoodin periaatteella toimiva DNS-suodatin⁴. Suodatin toimii siten, että kun asiakas pyrkii estolistaan sisällytetylle sivustolle (esim. www.childporn.com), teleyrityksen nimipalvelin ei vastaa asiakkaan tietokoneelle

² Palvelimen nimestä käytetään yleisesti sen englanninkielistä muotoa Domain. Domain erottaa sen Internetin muista palvelimista. Esimerkiksi liikenne- ja viestintäministeriön domain on mintc.

³ Lisätietoja: <http://fnord.no/projects/kid/>

⁴ DNS on lyhenne sanoista Domain Name System. Se on järjestelmä, joka kattaa tiedot Internetin www-sivuista ja niiden IP-osoitteista (esim. <http://www.mintc.fi>, 81.22.160.71). DNS siis mahdollistaa, että halutessaan siirtyä liikenne- ja viestintäministeriön www-sivuille, voi osoite-kenttään kirjoittaa www.mintc.fi, eikä IP-osoitetta 81.22.160.71. Se siis kertoo selaimelle, miltä palvelimelta haettu www-sivusto löytyy.

sivuston oikealla IP-osoitteella⁵, vaan ohjaa estosta kertovalle teleyrityksen sivulle. Tämä tarkoittaa sitä, että jos asiakas tietää ainoastaan laittoman lapsipornosivuston www-osoitteen (esim. www.childporn.com), pääsy sivustolle kyetään estämään. Suodatin siis estää nimipalvelinta kertomasta, mistä IP-osoitteesta lapsipornografien materiaali löytyy.

2.3 Estosuodatinten heikkoudet

Tärkeää on kuitenkin ymmärtää, että estosuodattimet eivät estä varsinaista pääsyä sivustolle. Jos asiakas tietää sivuston suoran IP-osoitteen (esim. 1.12.123.255), käytössä olevat estosuodattimet eivät kykene estämään sivustolle pääsyä. Estosuodattimet eivät estä sivustolle pääsyä myöskään silloin, jos asiakas käyttää omaa nimipalvelinta.

DNS-suodatuksen ongelma myös on, kuinka kohdellaan sellaisia suuria ulkomaisia palveluntarjoajia, joiden palvelimilla on asiallisten sivujen lisäksi lapsipornografiaa sisältäviä sivuja (esim. <http://www.tripod.lycos.com/>). Jos suuren palveluntarjoajan sivustojen jollakin alihakemistosivulla (esim. <http://www.tripod.lycos.com/xxxxx/>) olisi lapsipornoa, pääsynesto pitäisi kohdistaa palveluntarjoajan koko pääsivustoon. Ainakaan Norjassa viranomaiset eivät ole listanneet tällaisia sivustoja.

Telenorin ja TeliaSoneran estosuodattimet eivät estä vertaisverkoissa⁶, IRC:ssä⁷, sähköpostissa tai instant messaging⁸ -palveluissa tapahtuvaa liikennettä. Periaatteessa estosuodattimilla voidaan estää pääsy uutisryhmiin ja ftp-palvelimille⁹, joskin jälkimmäisten suorat IP-osoitteet ovat käytännössä käyttäjillä tiedossa. Uutis-

⁵ IP-osoite kertoo palvelimen ja yksittäisen tietokoneen sijainnin Internetissä.

⁶ Vertais- eli peer-to-peer -verkko (P2P) koostuu jopa miljoonista toisiinsa kytketyistä tietokoneista, nodeista. Ne kommunikoivat keskenään hajautetusti, ilman keskitettyä palvelinta. Tämä arkkitehtuuri mahdollistaa erittäin tehokkaan tiedonsiirron ja -jakelun. Vertaisverkossa nodit voivat jakaa tiedostoja keskenään, ja tämä on tehnyt niistä erittäin suosittuja laittomia tiedostoja jakavien keskuudessa. Niitä on myös lähes mahdotonta valvoa, koska yksittäisten nodien IP-osoitteet muuttuvat joka istunnolla (dynamic IP-address).

⁷ IRC on lyhenne sanoista Internet Relay Chat. ”Irkkkaus” on kutsumanimi Internetissä tapahtuvalle reaaliaikaiselle keskustelulle. IRC mahdollistaa keskustelun anonyymisti ja tiedostojen jaon. Viimeksi mainittu on mahdollistanut IRC:in käyttämisen hivenerovertaisverkon tavoin.

⁸ Instant messaging (IM) on vanha Internet-kommunikoinnin muoto. IM mahdollistaa reaaliaikaisen, useidenkin ihmisten välisen tekstipohjaisen keskustelun Internetissä. Sen kautta voi myös siirtää tiedostoja toisille. IM-palveluissa voi esiintyä anonyymisti. Vaikka Instant messaging nyt toimiikin suurelta osin tekstipohjaisesti, on ilmeistä, että videokuvakeskustelut tulevat lähitulevaisuudessa.

⁹ FTP on lyhenne sanoista File Transfer Protocol. Se on eräs tiedonsiirron standardi. FTP on vanha eikä erityisen turvallinen, mutta yksinkertaisuutensa takia sitä käytetään paljon. FTP-palvelimet ovat palvelimia, joihin voi kytkeytyä FTP-protokollaa käyttäen. FTP-palvelimelle voi ottaa yhteyden sekä selaimella että FTP-asiakas -ohjelmalla. FTP-palvelimet eivät usein vaadi käyttäjätunnusta tai salasanaa, eli ne ovat varsin anonyymeja.

ryhmät ovat lapsipornon jakelun kannalta tehokkaita; uutisryhmiä on vaikea valvoa ja käyttäjät pysyvät anonyymeina.

2.4 Estolistan laativat viranomaiset

Norjassa ja Ruotsissa kansalliset poliisiviranomaiset laativat listan lapsipornoa sisältävistä palvelinten nimistä ja toimittavat ne teleyrityksille. Ruotsissa listan laadinnasta ja päivittämisestä vastaavat Suomen Keskusrikospoliisia vastaavat poliisiryhmät; organisaatiot tekevät asiassa keskinäistä yhteistyötä.

Estolistaa päivitetään yhdestä kolmeen kertaan kuukaudessa. Tällä hetkellä listalla on seitsemätasadasta tuhanteen palvelimen nimeä. Estolista on salainen, jotta lapsipornosta kiinnostuneet eivät voisi käyttää sitä omana vinkkilistanaan.

3 SUOMESSA TOIMIVIEN TELEYRITYSTEN SUHTAUTUMINEN LAPSIPORNOSIVUJEN PÄÄSYN ESTOON

Suomessa toimivat teleyritykset ovat ilmaisseet liikenne- ja viestintäministeriölle, että ne haluavat edesauttaa toimenpiteitä, joilla voitaisiin nykyistä kattavammin estää pääsy Internetissä oleville lapsipornosivuille. Teleyritykset poistavat jo nyt lain nojalla omilla palvelimillaan olevan lapsipornoaineiston, mutta ne eivät voi estää pääsyä toisen operaattorin palvelimella olevaan aineistoon.

Suurin osa lapsipornoaineistosta sijaitsee kuitenkin Suomen ulkopuolella olevilla sivuilla. Teleyritys voi estää pääsyn näille sivuille ainoastaan, jos asiakas on tehnyt sopimuksen teleyrityksen tai tietoturvatalon kanssa sisällön suodatuspalvelusta. Koska suodatuspalveluiden kysyntä on erittäin vähäistä, ei pääsyä Internetissä oleville lapsipornosivuille ole voitu estää riittävän tehokkaasti. Lapsipornon suodattaminen kaikesta Internetliikenteestä edellyttää uusien yhteiskunnan hyväksymien pelisääntöjen luomista, sillä yleinen suodattaminen voi johtaa asiakkaiden luottamukselliseen viestintään puuttumiseen ja sananvapauden rajoittamiseen.

Teleyritykset toteavat tavoitteekseen estää entistä tehokkaammin Internetin käyttäjien tahaton joutuminen lapsipornosivuille. Teleyritykset katsovat, että tämä tavoite voitaisiin parhaiten saavuttaa toimialan itsesääntelyn kautta yhteistyössä viranomaisten

kanssa. Itsesääntelyn edellytyksenä on se, että toimintamalli voidaan toteuttaa nykyisen lainsäädännön puitteissa ja että viranomainen vastaa haitallisen aineiston määrittelystä ja määrittelyn oikeellisuudesta. Teleyritykset pitävät myös tarkoituksenmukaisena, että suodatusperiaatteet ja käytettävät kieltolistat olisivat yhdenmukaiset muissa pohjoismaissa käytössä olevien kanssa. Tällöin sekä viranomaisten että pohjoismaissa toimivien teleyritysten ratkaisut voisivat olla yhdenmukaiset.

Teleyritykset toteavat, että lapsipornoaineiston suodattaminen Internetistä ei ole koskaan täysin kattavaa ja se saattaa myös estää pääsyn asiallisille Internet-sivuille. Suodatus on ainoastaan apukeino, eikä se poista vanhempien vastuuta Internetin käytön opastuksessa ja valvonnassa.

Itsesääntelyn tavoitteena on estää mahdollisimman tehokkaasti käyttäjän tahaton joutuminen Internetissä oleville lapsipornosivuille.

Teleyritykset katsovat voivansa osallistua järjestelyyn seuraavin edellytyksin:

- Viranomainen määrittää lapsipornosivut ja vastaa määrittelyn oikeellisuudesta.
- Viranomainen laatii listat niistä IP-osoitteista, joihin pääsy tulee estää ja nämä kieltolistat ovat yksiselitteisiä.
- Viranomainen vastaa julkisen kieltolistan ylläpidosta ja päivittämisestä alustavien arvioiden mukaan 1 – 2 kertaa kuukaudessa.
- Viranomainen toimittaa teleyritykselle kieltolistan, jonka perusteella teleyritys estää pääsyn listalla oleviin IP-osoitteisiin.
- Pääsyn estäminen kieltolistalla olevaan IP-osoitteeseen toteutetaan teleyrityksen parhaaksi katsomalla tavalla.
- Tavoitteena on järjestelmä, joka ei merkittävästi kuormittaisi teleyritysten resursseja.
- Teleyritys ei ole vastuussa viranomaisen ilmoittamalla listalla olevien osoitteiden suodattamisesta mahdollisesti aiheutuvista vahingoista.
- Teleyritys ohjaa viranomaiselle tiedustelut, jotka koskevat pääsyn estoa kieltolistalla olevaan IP-osoitteeseen.
- Teleyrityksen osallistuminen itsesääntelyjärjestelmään on vapaaehtoista.
- Järjestelmän toimivuutta tarkastellaan kerran vuodessa yhteistyössä viranomaisten kanssa.

- Tiedottaminen käyttöön otettavasta järjestelmästä toteutetaan erikseen suunniteltavalla tavalla yhteistyössä viranomaisten kanssa. Teleyritykset edellyttävät, että asiakkaita tarvitsee informoida uudesta järjestelmästä enintään asiakaskirjeissä, puhelineläskun yhteydessä tai Internet-sivuilla.
- Suodattaminen tapahtuu IP-osoite – tasolla (verkkotasolla). Suodatusmenetelmän päätavoitteena on estää tahaton joutuminen kieltolistalla oleviin osoitteisiin.

4 POLIISIN KANTA ASIAAN

Poliisi suhtautuu lähtökohtaisen myönteisesti pyrkimykseen torjua lapsipornoa ja on valmis tukemaan tällaisia pyrkimyksiä käytettävissään olevien resurssien ja toimivaltuuksien puitteissa. Eräät oikeudelliset kysymykset koskien poliisin tietojen luovuttamista ja tietojen mahdollisiin epätarkkuuksiin liittyvää vastuuta vaativat vielä tarkempaa selvittämistä.

Poliisilla olevia tietoja internetin mahdollisesti tai todetusti lapsipornografisesta aineistosta lienee pidettävä lähtökohtaisesti viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 24 §:n 1 momentin 4 kohdan nojalla salassa pidettävänä. Poliisilain vaitiolovelvollisuudesta poikkeamiseen oikeuttavassa 43 §:n 4 momentissa ei mainita tällaisia tietoja.

Tietoyhteiskunnan palvelujen tarjoamisesta annetun lain 4 luvussa säädetään välittäjinä toimivien palvelun tarjoajien (tiedonsiirto- ja verkkoyhteyspalvelujen tarjoajat sekä tietojen tallennuspalvelujen tarjoajat) vastuuvapaudesta. Tallennuspalvelujen tarjoajien osalta on lain 15 §:n mukaan vastuuvapauden edellytyksenä, että nämä toimivat viipymättä tallentamansa tiedon saannin estämiseksi saatuaan tietoonsa sitä koskevan tuomioistuimen määräyksen tai saatuaan muuten tosiasiallisesti tietoonsa, että tallennettu tieto on ilmeisesti rikoslain 11 luvun 8 §:n tai 17 luvun 18 §:n vastainen.

Edellä sanotun vuoksi voitaneen ehkä katsoa, että lapsipornografista aineistoa koskevan tiedon antaminen välittäjinä toimiville palvelujen tarjoajille rinnastuu viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain salassapidosta poikkeamista koskevan 26 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettuun tilanteeseen, jossa tiedon antamisesta on laissa erikseen nimenomaisesti säädetty, vaikkei sääntely tässä aivan nimenomaista olekaan.

Poliisilain 1 §:n 1 momentin mukaan poliisin tehtävänä on muun muassa rikosten ennalta estäminen. Lain 2 §:n 3 momentin mukaan poliisin tulee ensisijaisesti neuvoin, kehotuksin ja käskyin pyrkiä ylläpitämään yleistä järjestystä ja turvallisuutta. Näin ollen on perusteltua tukea välittäjinä toimivien palvelun tarjoajien vapaaehtoisia ja asiakkaiden kanssa tehtäviin sopimuksiin rakentuvia pyrkimyksiä estää rikollista toimintaa, eikä jäädä odottamaan mahdollista tietoyhteiskunnan palvelujen tarjoamisesta annetun lain 16 §:ssä tarkoitettua tiedon saannin estoa koskevaa määräystä, joka voi vielä koskea vain tietojen tallennuspalvelujen tarjoajaa.

Myöskään vastuukysymykset eivät nousse ylipääsemättömiksi tällaisissa tilanteissa, joissa toiminnan perusta on palvelun tarjoajien ja asiakkaiden välisissä sopimuksissa.

5 TYÖRYHMÄN ESITYS JATKOTOIMISTA

5.1 Oikeudellisesti merkitykselliset säännökset Suomessa

Suomen perustuslain 12 §:n mukaan jokaisella on sananvapaus. Sananvapauteen sisältyy oikeus ilmaista ja julkistaa tietoja, mielipiteitä ja muita viestejä kenenkään ennalta estämättä. Sananvapaus sisältää myös oikeuden vastaanottaa edellä kerrottuja viestejä. Tarkempia säännöksiä sananvapauden käyttämisestä annetaan lailla. Perustuslaki kieltää siten viestien sisällön ennakkotarkastuksen ja muut ennakkollista estettä merkitsevät puuttumiset sananvapauteen. Perustuslain erityisen rajoituslausekkeen nojalla voidaan lailla säätää kuvaohjelmia koskevia lasten suojelemiseksi välttämättömiä rajoituksia, jotka voivat koskea myös ennakkollisia esteitä. Rajoituslausekkeella ei kuitenkaan ole nyt käsillä olevan asian kannalta merkitystä, sillä perusoikeus uudistuksen esitöiden mukaan kuvaohjelmilla tarkoitetaan tässä yhteydessä elokuvia, video-ohjelmia ja muita vastaavia liikkuvina kuvina katseltaviksi tarkoitettuja ohjelmia sisältäviä tallenteita (HE 309/1993 vp, s. 57). Perustuslakivaliokunnan tulkintakäytännön mukaan rajoituslauseketta voidaan soveltaa myös televisiotoimintaan (PeVL 19/1998 vp).

Lapsipornografiaa koskevat rangaistusäännökset ovat rikoslain 17 luvussa. Sukupuolisiveellisyyttä loukkaavan kuvan levittämisestä säädetään 17 luvun 18 §:ssä seuraavasti: Joka valmistaa, pitää kaupan tai vuokrattavana, vie maasta, tuo maahan tai

Suomen kautta muuhun maahan taikka muuten levittää kuvia tai kuvatalenteita, joissa sukupuolisiveellisyyttä loukkaavasti esitetään lasta, väkivaltaa tai eläimeen sekaantumista, on tuomittava sukupuolisiveellisyyttä loukkaavan kuvan levittämisestä sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi. Yritys on rangaistava. Lapsena pidetään kahdeksaatoista vuotta nuorempaa henkilöä sekä henkilöä, jonka ikää ei voida selvittää mutta jonka on perusteltua syytä olettaa olevan kahdeksaatoista vuotta nuorempi. Saman luvun 18 a §:ssä säädetään törkeästä sukupuolisiveellisyyttä loukkaavan lasta esittävän kuvan levittämisestä seuraavasti: Jos sukupuolisiveellisyyttä loukkaavan lasta esittävän kuvan levittämisessä lapsi on erityisen nuori, kuvassa esitetään myös vakavaa väkivaltaa tai lapsen kohtelua erityisen nöyryyttävästi, rikos tehdään erityisen suunnitelmallisesti tai rikos on tehty osana 1 a §:n 4 momentissa tarkoitetun järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaa ja rikos on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, rikoksentehtyjä on tuomittava törkeästä sukupuolisiveellisyyttä loukkaavan lasta esittävän kuvan levittämisestä vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään kuudeksi vuodeksi. Yritys on rangaistava. Rikoslain 17 luvun 19 §:ssä säädetään sukupuolisiveellisyyttä loukkaavan lasta esittävän kuvan hallussapidosta, että joka oikeudettomasti pitää hallussaan valokuvaa, videonauhaa, elokuvaa tai muuta todellisuudenmukaista kuvatalennetta, jossa esitetään lasta sukupuoliyhteydessä tai siihen rinnastettavassa seksuaalisessa kanssakäymisessä taikka muulla sukupuolisiveellisyyttä ilmeisen loukkaavalla tavalla, on tuomittava sukupuolisiveellisyyttä loukkaavan lasta esittävän kuvan hallussapidosta sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi.

Rikoslain 17 luvun 24 §:n mukaan edellä mainittuihin rikoksiin sovelletaan, mitä oikeushenkilön rangaistusvastuusta säädetään. Rikoslain 9 luvun 5 §:n mukaan oikeushenkilölle tuomittavan yhteisösakon rahamäärä on vähintään 850 ja enintään 850 000 euroa.

Mainitut rikoslain pykälät on uudistettu 1.8.2004 voimaan tullessa laissa rikoslain muuttamisesta (650/2004). Uudistamisessa otettiin huomioon ne lainsäädäntövelvoitteet, joita Euroopan unionin neuvoston puitepäättös lasten seksuaalisen hyväksikäytön ja lapsipornografian torjumisesta (2004/68/YOS, EYVL N:o L 013, 20.1.2004, s. 44), Yhdistyneiden Kansakuntien lapsen oikeuksien yleissopimuksen valinnainen pöytäkirja lasten myynnistä, lapsiprostituutiosta ja lapsipornografiasta vuodelta 2000 sekä Euroopan neuvoston tietoverkkorikollisuutta koskeva yleissopimus vuodelta asettavat.

Vuoden 2004 muutosten yhteydessä muun ohessa rikoslakiin lisättiin rangaistussäännös törkeästä sukupuolisiveellisyttä loukkaavan lasta esittävän kuvan levittämisestä ja sukupuolisiveellisyttä loukkaavan lasta esittävän kuvan hallussapidon enimmäisrangaistus korotettiin kuudesta kuukaudesta yhdeksi vuodeksi vankeutta. Viimeksi mainittu muutos mahdollistaa rikoksentekijän luovuttamisen ja laajentaa pakkokeinojen käyttömahdollisuutta hallussapitorikosten kohdalla.

Huomioon on otettava poliisilain (493/1995) 3 luvun juuri uudistetut (laki 525/2005 poliisilain muuttamisesta tuli voimaan 20.7.2005) säännökset tiedonhankinnasta. Poliisilain 31 a §:ää peitetoiminnasta muutettiin niin, että siihen lisättiin poliisin oikeus peitetoimintaan myös silloin, kun kyse on rikoslain 17 luvun 18 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettujen rikosten (lasta esittävän sukupuolisiveellisyttä loukkaavan kuvan levittäminen) tai sen rangaistavan yrityksen estämisestä, paljastamisesta tai selvittämisestä. Peitetoiminta on jo aikaisemmin ollut mahdollista, kun kysymys on rikoslain 17 luvun 18 a §:ssä rangaistavaksi säädetystä törkeästä sukupuolisiveellisyttä loukkaavan lasta esittävän kuvan levittämisestä.

Poliisilain 31 a §:n muuttaminen mainitulla tavalla oli tärkeää sen vuoksi, että kysymyksessä olevia kuvia levitetään etenkin internetissä. Sitä hyväksikäyttävään rikollisuuteen on vaikeaa puuttua poliisin perinteisillä tutkintamenetelmillä. Mahdollistamalla peitetoiminnan avulla tapahtuva tiedonhankinta myös tällaisen rikollisuuden osalta voitaisiin esimerkiksi tietynasteisen peiteltyyn keskusteluyhteyden avulla saada rikollisesta toiminnasta sen estämiseen, paljastamiseen ja selvittämiseen tarvittavaa. Poliisilain 3 luvussa on muun ohessa säännökset myös rikosten torjuntaan ja estämiseen liittyvästä teknisestä tarkkailusta (31 §), valeostosta (31 b §) ja televalvonnasta (31 c §).

Sähköisen viestinnän tietosuojalain 4 §:n mukaan viesti, tunnistamistiedot ja paikkatiedot ovat luottamuksellisia, jollei laissa toisin säädetä. Viesti ei ole luottamuksellinen, jos se on saatettu yleisesti vastaanotettavaksi. Viestiin liittyvät tunnistamistiedot ovat kuitenkin luottamuksellisia myös silloin, kun ne kertyvät verkkosivustojen selaamisesta. Verkkoviestin tunnistamistietojen luovuttamisesta säädetään sananvapauden käyttämisestä joukkoviestinnässä annetun lain 17 §:ssä.

Sananvapauden käyttämisestä joukkoviestinnässä annetun lain 17 §:n mukaan tuomioistuimien voi mm. virallisen syyttäjän vaatimuksesta määrätä lähettimen, palvelimen tai

muun sellaisen laitteen ylläpitäjän luovuttamaan verkkoviestin lähettäjän selvittämisessä tarpeelliset tunnistamistiedot vaatimuksen esittäjälle, jos on todennäköisiä syitä epäillä viestin olevan sisällöltään sellainen, että sen toimittaminen yleisön saataville on säädetty rangaistavaksi. Saman lain 18 §:ssä säädetään verkkoviestin jakelun keskeyttämisestä. Pykälän mukaan tuomioistuimien voi mm. virallisen syyttäjän hakemuksesta määrätä julkaisijan tai ohjelmatoiminnan harjoittajan taikka lähettimen, palvelimen tai muun sellaisen laitteen ylläpitäjän keskeyttämään julkaistun verkkoviestin jakelun, jos viestin sisällön perusteella on ilmeistä, että sen pitäminen yleisön saatavilla on säädetty rangaistavaksi. Tuomioistuimen on käsiteltävä hakemus kiireellisenä. Lisäksi sananvapauden käyttämisestä joukkoviestinnässä annetun lain pakkokeinoja koskevien pykälien osalta on todettava se, että pakkokeinot ovat käytettävissä vain Suomessa harjoitettavaan julkaisutoimintaan.

Tietoyhteiskunnan palvelujen tarjoamisesta annetun lain 15 §:ssä säädetään vastuuvapaudesta tietojen tallennuspalveluissa. Pykälän mukaan palvelun tarjoaja ei ole vastuussa tallennettujen tietojen sisällöstä tai välittämisestä, jos hän toimii viipymättä tallentamansa tiedon saannin estämiseksi saatuaan tietoonsa mm. sitä koskevan tuomioistuimen määräyksen tai saatuaan muuten tosiasiallisesti tietoonsa, että tallennettu tieto on ilmeisesti rikoslaissa kiellettyä lapsipornoa. Kuten sananvapauden käyttämisestä joukkoviestinnässä annetun lain pakkokeinojen osalta, myös tietoyhteiskunnan palvelujen tarjoamisesta annetun lain pakkokeinot rajoittuvat vain Suomessa harjoitettuun toimintaan. Lisäksi on syytä korostaa tietoyhteiskunnan palvelujen tarjoamisesta annetun lain mukaisten pakkokeinojen osalta, että palvelun tarjoajan estotoimeen on laissa säädetty nimenomaisesti sisällön tuottajalle tietyt oikeusturvakeinot (18 §).

Yhteenvedon on lausuttavissa, että lainsäätäjällä on hyväksynyt lapsipornon osalta muita rikoksia tiukempaa sääntelyä (mm. hallussapidon kriminalisointi ja tietoyhteiskunnan palvelujen tarjoajan välitön toimintavelvoite aineiston saamisen estämiseksi (em. 15 §)).

5.2 Lainsäädäntötoimien arviointi

Lainsäädäntötoimiin ryhtymiseen olisi ainakin asian tässä vaiheessa suhtauduttava varsin varauksellisesti seuraavista syistä:

1) muiden maiden järjestelmät perustuvat myös täysin vapaaehtoiseen toimintaan;

2) estotoimilla ei kuitenkaan voida saavuttaa tehokasta järjestelmää, vaan ne ovat kohtuullisin toimin kierrettävissä. KRP on lausunnossaan todennut, että, verkon lapsipornoaineistosta vain pieni osa on Internetin www-sivuilla;

3) estojärjestelmää olisi varsin vaikea säätää yhteensopivaksi perustuslain kanssa. Kyse olisi Suomen lainkäyttöpiirin ulkopuolelle suuntautuvasta, viestin julkistamiseen perustuvasta ja siten muodollisesti jälkikäteisestä seuraamuksesta tai puuttumisesta sananvapauteen, mutta tosiasiaassa esto merkitsisi ennakoesteen asettamista sananvapauden käytölle (erityisesti viestin vastaanottaminen), joka olisi perustuslain asettaman nimenomaisen kiellon kannalta ongelmallista. Eduskunnan perustuslakivaliokunta (PeV) on hyväksynyt tällaisia sääntelytoimia tietyin rajoituksin (PeVL 23/1997 vp, PeVL 19/1998 vp, PeVL 60/2001 vp ja PeVM 14/2002 vp). Tässä yhteydessä on toisaalta kuitenkin todettava, mitä PeV totesi palvelimen ylläpitäjän oikeudesta keskeyttää verkkoviestin pitäminen yleisön saatavilla: "Verkkoviestintä perustuu yleensä laitteen ylläpitäjän ja tämän palveluja käyttävän sopimukseen, jossa määritellään myös viestinnässä noudatettavat sopimusehdot. Niiden perusteella operaattorilla voi ja valiokunnan mielestä tuleekin olla oikeus keskeyttää sisällöltään selvästi lainvastaisten viestien pitäminen yleisön saatavilla" (PeVM 14/2002 vp, s. 7/II); ja

4) teleyritykset ovat ilmoittaneet halukkuudestaan ryhtyä asiassa itsesääntelytoimiin.

5.3 Vapaaehtoisten toimien arviointi

Edellä kerrotulla tavalla lainsäädännöllisiin toimiin ryhtyminen asian tässä vaiheessa koetaan yleisesti ongelmalliseksi.

Ruotsissa ja Norjassa lapsipornosivustoille pääsynesto perustuu kaikkien osapuolten vapaaehtoisuudelle. Selvityksestä ilmenevällä tavalla näissä maissa käyttöön otetut menettelyt eivät ole luonteeltaan aukottomia, mutta estävät vahingossa sivustoille joutumisen ja pääsyn valtaosalta myös sellaisilta henkilöiltä, jotka pyrkivät hakeutumaan Internetin www-sivustoilla levitettävän lapsipornon pariin.

Viestintämarkkinoilla teleyritysten itsesääntelytoimet eivät ole olleet tavattoman yleisiä, mistä syystä niiden aloitteellisuus tässä asiassa on huomionarvoista.

Teleyritysten itsesääntelyn uskottavuus edellyttäisi estotoiminnan perustumista viranomaisen ylläpitämään listaan sivustoista, joilla todennäköisesti on Suomessa kriminalisoitua lapsipornoa.

5.4 Työryhmän esitys liikenne- ja viestintäministerille

Liikenne- ja viestintäministeriön, oikeusministeriön ja sisäasiainministeriön hallinnonalojen edustajat pitävät tarpeellisena, että

Suomessa ryhdyttäisiin tarvittaviin vapaaehtoiisiin toimiin ulkomailla oleville lapsipornosivustoille pääsyn rajoittamiseksi, mm. siten, että teleyritykset ottaisivat viivytyksettä käyttöön niille teknisesti parhaiten sopivat estosuodattimet ja toteuttaisivat estot lähinnä poliisiviranomaisten toimivaltuuksiensa puitteissa luovuttamien lapsipornoepäilyjä koskevien tietojen pohjalta.